

Β. Κορνάρος - Ερωτόκριτος

ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Η Υπόθεση του Έργου

Ο **Ερωτόκριτος** χαρακτηρίζεται ως αφηγηματικό ποίημα ή έμμετρο μυθιστόρημα. Στους πολυάριθμους στίχους του (πάνω από 10.000) εξιστορούνται οι φάσεις που πέρασε η αγάπη δυο νέων, του Ερωτόκριτου και της Αρετούσας, ώσπου να καταλήξει στο αίσιο τέλος της, το γάμο. Μέσα σ' αυτή την ιστορία συμπλέκονται και «των αρμάτων οι ταραχές» και «την φιλιάς η χάρη», για να προβληθούν και τα άλλα γνωρίσματα του ιπποτικού πνεύματος, η αξία της παλικάριάς και της φιλίας.

Ως άνθρωπος της Αναγέννησης και ως Έλληνας, ο ποιητής διαλέγει για χώρο της δράσης την αρχαία Αθήνα, όχι όμως όπως τη γνωρίζουμε από την ιστορία. Τα γεγονότα διαδραματίζονται σ' έναν κόσμο αόριστο ιστορικά, συμβατικό και παραμυθένιο. Το ποίημα διαιρείται σε πέντε μέρη.

Στο **Α' μέρος** παρακολουθούμε πώς γεννιέται και ωριμάζει το αίσθημα των δυο νέων.

Στο **Β' μέρος** περιγράφεται η γιόστρα (το κονταροχτύπημα) που οργανώνει ο βασιλιάς Ηρακλής, πατέρας της Αρετούσας, για να τη διασκεδάσει.

Ακολουθεί (**Γ' μέρος**) η συνάντηση των δυο ερωτευμένων και η απόφαση να ανακοινώσει ο Ερωτόκριτος στο βασιλιά την επιθυμία τους να παντρευτούν. Ο βασιλιάς, έξω φρενών από το θράσος του νεαρού, τον εξορίζει και αποφασίζει να παντρεύσει την κόρη του με τον πρίγκιπα του Βυζαντίου. Στην άρνηση της την κλείνει στη φυλακή. Ο Ερωτόκριτος, προτού φύγει, αρραβωνιάζεται με την Αρετούσα.

Στο μεταξύ ξεσπάει πόλεμος (**Δ' μέρος**): ο βασιλιάς των Βλάχων εισβάλλει στο βασίλειο του Ηράκλη. Σε αποφασιστική μάχη ο Ερωτόκριτος, μεταμορφωμένος σε Σαρακηνό, σώζει την κατάσταση.

Στο **Ε' και τελευταίο μέρος** ο βασιλιάς από ευγνωμοσύνη τάζει το μισό βασίλειο στον άγνωστο σωτήρα του. Εκείνος απορρίπτει την προσφορά και ζητά για αντάλλαγμα να παντρευτεί την Αρετούσα. Ο βασιλιάς δέχεται, αλλά εκείνη αρνείται ως τη στιγμή που ο Ερωτόκριτος αποκαλύπτει την ταυτότητα του.

Πρότυπο και άλλες πηγές

Άμεσο πρότυπο του έργου είναι η γαλλική δημοφιλής μεσαιωνική μυθιστορία *Paris et Vienne* του Pierre de la Cypède, που τυπώθηκε το 1487 και γνώρισε μεγάλη διάδοση με μεταφράσεις σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες. Ο Κορνάρος γνώρισε το γαλλικό έργο πιθανότατα από ιταλική μετάφραση, καθώς είναι απίθανο να γνώριζε γαλλικά. Δεν πρόκειται όμως για δουλική μίμηση αλλά δημιουργική διασκευή, στην οποία αναγνωρίζονται αρετές σε σχέση με το γαλλικό πρότυπο και τις άλλες διασκευές: η πλοκή είναι περισσότερο οργανωμένη, τα πρόσωπα λιγότερα, περιορίζονται κάποιες επαναλήψεις και επιπλέον υπάρχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη σκιαγράφηση της ψυχολογίας των προσώπων. Μέχρι το πρώτο μισό του έργου, ο Κορνάρος ακολουθεί την πλοκή του προτύπου του.

Από το σημείο όμως της αποτυχημένης πρότασης γάμου προς τον Βασιλιά, τα δύο έργα παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές. Στο *Paris et Vienne* οι δύο νέοι απάγονται και επιχειρούν να δραπετεύσουν, μετά όμως από λίγο καιρό η κοπέλα συλλαμβάνεται από ανθρώπους του πατέρα της ενώ ο Paris ταξιδεύει στην ανατολή. Η ευεργεσία του προς τον πατέρα της Vienne, που συντελεί στην επανασύνδεση του ζευγαριού, δεν είναι η σωτηρία του

βασιλείου από εχθρούς, όπως στον Ερωτόκριτο, αλλά η απελευθέρωση του βασιλιά από την αιχμαλωσία, όταν εκείνος, επιχειρώντας να οργανώσει σταυροφορία, συνελήφθη και φυλακίστηκε στην Αλεξάνδρεια. Το τέλος των δύο έργων είναι ανάλογο, με τον «άγνωστο» ευεργέτη να κάνει πρόταση γάμου στη Vienne και εκείνη να δέχεται μόνο μετά την αναγνώρισή του. Εκτός από τη γαλλική μυθιστορία, εμφανής είναι και η επίδραση του Orlando Furioso του Αριόστο, στα σημεία με περισσότερο επικό χαρακτήρα.

Εκτός από τη δυτική επίδραση, ρόλο στη σύνθεση του Ερωτόκριτου έπαιξε και η ελληνική λογοτεχνική παράδοση, δημοτική (δημοτικά τραγούδια και παροιμίες) και έντεχνη (Ερωφίλη και άλλα δημώδη κείμενα).

πηγή:

<http://el.wikipedia.org/wiki/Ερωτόκριτος>

ΠΟΙΗΜΑ ΕΡΩΤΙΚΟΝ,
Λεγόμενον
ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ,
Συνθεσμένον από τὸν ποιητὴ Εὐγένεστα
BITZENITZON & ΚΟΡΝΑΡΟΝ
Ἀπὸ τῆς Χώρας τῆς Σιτίας τῆς Νησοῦ
τῆς Κρήτης,
Τῶρα ἡ πρώτη φοράν μὴ πολλὸν χρόνον, ἢ ἐπιμέλειαν
τυπωμένον, καὶ Ἀφιερωμένον
Εἰς τὸν Ἐκλαμπρότατον,
Καὶ Λογιώτατον Ἀφέντην
ΓΕΩΡΓΙΟΝ
ΤΟΝ ΤΖΑΝΔΗΡΗΝ.

Εἰς τὴν ΒΕΝΕΤΙΑΝ. α ψ γ.
Εἰς τὴν Τυπογραφίαν Ἀπολὸν τῶν Βενετῶν. 1713.
Con Licenza de' Superiori, e Privilegio.

«Στην Κρήτη έγινε κατά τη γνώμη μου ό,τι και σ' άλλες λογοτεχνίες της Ευρώπης στα χρόνια της Αναγέννησης. Και οι Ισπανοί λογοτέχνες λ.χ. της εποχής αυτής, μολονότι δέχονταν κι αυτοί την επίδραση των κλασικών και της ιταλικής Αναγέννησης, κατάφεραν να μη διακόψουν τους δεσμούς των με τους προηγούμενους, τους μεσαιωνικούς

αιώνες, και μπόρεσαν να διατηρήσουν έτσι, στα λογοτεχνικά τους έργα, και τα αισθήματα και τις ιδέες του δικού τους μεσαίωνα. [...] Η αναχώνευση των δανεισμένων από άλλα έργα στοιχείων γίνεται με τέτοιο τρόπο από τον Κορνάρο που ο Ερωτόκριτος ως προς ορισμένα χαρακτηριστικά του να τοποθετείται στη γενική ατμόσφαιρα των υστεροβυζαντινών μυθιστορημάτων και των άλλων ποιητικών έργων της ίδιας περίπου εποχής.»

(Ε. Κριαράς, «Ο λαϊκότροπος χαρακτήρας της κρητικής λογοτεχνίας», Κρητικά Χρονικά, τ. 7, 1953, σελ. 298 κ.εξ.)

☞ **Να διαβάσετε προσεκτικά τα δύο κείμενα και να προσδιορίσετε (υπογραμμίζοντας τη κύρια σημεία) τη σχέση του Ερωτόκριτου με τη δυτική λογοτεχνία αλλά και την υστεροβυζαντινή λογοτεχνία.**

☞ **Έχετε σκεφτεί για ποιους λόγους ο Ερωτόκριτος είναι πολύστιχο ποίημα; Τι μπορεί να εξυπηρετεί μία τέτοια έκταση του ποιήματος;**

Αξίζει να δείτε:

- <https://epalakrotheritage.blogspot.com/> Μία δημιουργική προσπάθεια των μαθητών και μαθητριών του ΕΠΑΛ Ακρωτηρίου σχετικά με τον Ερωτόκριτο (σχ. έτος 2018-19) την οποία μπορείτε να αναζητήσετε πληκτρολογώντας "ΕΠΑΛ Ακρωτηρίου Ερωτόκριτος".
- <https://dromospoihs.shs.home.blog/tag/%CE%B5%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%82/> Ένα ιστολόγιο για την ποίηση. Μπορείτε να το αναζητήσετε πληκτρολογώντας "Ο Ερωτόκριτος στη ζωγραφική".

Αξίζει να δείτε και να ακούσετε:

- https://www.youtube.com/watch?v=kOMw_VjqOxo Νίκος Ξυλούρης - Ερωτόκριτος (Τα θλιβερά μαντάτα)
- https://www.youtube.com/watch?v=s2dqEmYs_30 Γιάννης Χαρούλης - Ερωτόκριτος - Live
- https://www.youtube.com/watch?v=vEb_4tiS9bM Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ ΕΡΜΗΝΕΥΜΕΝΟΣ ΑΠΟ 77 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ

2^ο ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Βιτσέντσος Κορνάρος, *Ερωτόκριτος*

Α' απόσπασμα (Γ. 891-936)

Α. Ας κατανοήσουμε το κείμενο.

1. Τα πρόσωπα:

- Ποια πρόσωπα συνδιαλέγονται και ποιο ρόλο διαδραματίζουν στην εξέλιξη της υπόθεσης;
- Ποιο είναι το **θέμα** του διαλόγου τους; Σε ποιον **τόπο** και **χρόνο** διαδραματίζεται;
- Ποια **επιχειρήματα** χρησιμοποιεί ο πρώτος και ποια είναι η **αντίδραση** του δεύτερου;
- Ποιες **αξίες** σχετικά με την οικογενειακή ευτυχία πρεσβεύει ο κάθε πατέρας;

2. Ποιες **αντιλήψεις** παλιότερων εποχών σχετικά με τις κοινωνικές τάξεις μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο;

Β. Ας προσεγγίσουμε τη δομή και τη γλώσσα του κειμένου.

1. Να δώσετε ένα **τίτλο** για κάθε ενότητα του κειμένου.

1 ^η ενότητα (στ. 891-898)	
2 ^η ενότητα (στ. 899-910)	
3 ^η ενότητα (στ. 911-919)	
4 ^η ενότητα (στ. 920-936)	

2. Με τη βοήθεια των κειμενικών...δεικτών (π.χ. εκφραστικά μέσα, αφηγηματικούς τρόπους, αφηγηματικές τεχνικές) να προσδιορίσετε **τον ρόλο του ποιητή – αφηγητή** και **το αποτέλεσμα** που επιδιώκει.

3. Να συγκρίνετε τον **στίχο** του *Ερωτόκριτου* με τον στίχο των δημοτικών τραγουδιών. Ποιες ομοιότητες και διαφορές παρατηρείτε;

4. Ποιες λέξεις – φράσεις δηλώνουν τη **συναισθηματική κατάσταση** των δύο πρωταγωνιστών του αποσπάσματος;

Γ. Ας σχολιάσουμε ιδέες, στάσεις, αξίες, πράξεις και συμπεριφορές.

1. Ποια **συναισθήματα** σας προκάλεσε η αντίδραση του βασιλιά και γιατί;

2. Υπάρχουν ιδέες μέσα στο κείμενο που, κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσαν να θεωρηθούν **γνωμικά** (= σύντομη και περιεκτική διατύπωση με διδακτικό χαρακτήρα και αδιαμφισβήτητο κύρος);

Δ. Ας γράψουμε πιο δημιουργικά

Ας υποθέσουμε ότι είστε ο Πεζόστρατος. Επιστρέφοντας στο σπίτι μετά την άκαρπη προσπάθειά σας **αφηγείσθε** στον Ερωτόκριτο την αντίδραση και τις αποφάσεις του βασιλιά σε ένα κείμενο 100 λέξεων.

Β' απόσπασμα (Δ. 1003-1038)

A. Ας Κατανοήσουμε το κείμενο

1. Ποιο είναι το θέμα του αποσπάσματος και ποιος ο πρωταγωνιστής;

B. Ας προσεγγίσουμε τη δομή και τη γλώσσα του κειμένου.

1. Να αντιστοιχίσετε κάθε **ενότητα** του κειμένου με τον κατάλληλο **τίτλο**.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΤΙΤΛΟΣ
1 ^η ενότητα (στ. 1003-1006)	α. Η αναχώρηση του Ερωτόκριτου για τη μάχη
2 ^η ενότητα (στ. 1007-1018)	β. Η αποστροφή του ποιητή – αφηγητή προς τους Βλάχους
3 ^η ενότητα (στ. 1019-1036)	γ. Η έναρξη της μάχης
4 ^η ενότητα (στ. 1037-1038)	δ. Η άφιξη του Ερωτόκριτου στο πεδίο της μάχης και η είσοδός του σ' αυτήν

2. Να αντιστοιχίσετε τα **χωρία** του κειμένου με το κατάλληλο **σχήμα λόγου**.

1. Δίδου αναπνιά στα βούκινα, τσι σάλπιγγες φουσούσι (στ. 10050)	α. παρομοίωση
2. φωτιά πυρή στα μάτια του ανεβοκατεβαίνει (στ. 1029)	β. αποστροφή
3. κι ωσάν αϊτός επέταξε κι εμπήκε στα φουσάτα (στ. 1035)	γ. οπτικοακουστική εικόνα
4. Βλάχοι, κακό το πάθετε εις το σας ήυρε αφνίδια (στ. 1037)	δ. μεταφορά

3. Στο απόσπασμα υπάρχουν **δυο πλατιές ή ομηρικές παρομοιώσεις**, δηλαδή πολύστιχες παρομοιώσεις με τις οποίες παρομοιάζονται

ανθρώπινες...ενέργειες με φαινόμενα και στοιχεία της φύσης ή με ιδιότητες – συνήθειες ζώων. Σε κάθε τέτοια παρομοίωση εξετάζουμε:

α) **το αναφορικό μέρος** (την εικόνα) ⇒ εισαγωγή: σαν, όπως, πώς, καθώς [με τι παρομοιάζεται]

β) **το δεικτικό μέρος** (την αφήγηση) ⇒ εισαγωγή: έτσι, παρόμοια [ποιος παρομοιάζεται]

γ) **τον κοινό όρο** ανάμεσα στην εικόνα και στην αφήγηση [ως προς τι παρομοιάζεται]

Να αναλύσετε τις παρομοιώσεις συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα:

ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ	ΠΟΙΟΣ ΠΑΡΟΜΟΙΑΖΕΤΑΙ	ΜΕ ΤΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑΖΕΤΑΙ	ΚΟΙΝΟΣ ΟΡΟΣ
1. στ. 1013-1018			
2. στ. 1025-1036			

4. Ποιοι κειμενικοί δείκτες αποδίδουν παραστατικά τη **σφοδρότητα της μάχης** και προσδίδουν **επικό χαρακτήρα** στο απόσπασμα;

Δραστηριότητα για το σπίτι

Αν ήσασταν σκηνοθέτες μίας θεατρικής παράστασης του έργου «Ερωτόκριτος» με τη βοήθεια και της παραπάνω περίληψης, πώς φαντάζεστε ότι θα φτιάχνατε τα σκηνικά της παράστασης; Να υποθέσετε ότι θα δίνατε μία συνέντευξη τύπου σε δημοσιογράφους και ότι θα παρουσιάζατε εκεί τις ιδέες σας. Μπορείτε να αντλήσετε επιπλέον ιδέες αναζητώντας στο Διαδίκτυο εικόνες σχετικές με τον Ερωτόκριτο.

